

SAPERE AUDE!

NAUČNI SIMPOZIJUM POVODOM 300 GODINA
OD ROĐENJA IMANUELA KANTA

26.4.2024.

FILOZOFSKI FAKULTET
ČITAONICA

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
UNIVERSITY OF BANJA LUKA
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
FACULTY OF PHILOSOPHY

PROGRAM

10:00-11:30

Vladimir Milisavljević (Beograd)

KANT SA FUKOOM: PROSVEĆENOST I ISTORIJSKI A PRIORI

Saša Laketa (Banja Luka)

POSEBNOSTI HAJDEGEROVOG PRISTUPA RAZUMIJEVANJU TRANSCENDENTALNE UOBRAZILJE

Goran Rujević (Novi Sad)

KANTOV LOV NA ODBEGLE SILOGIZME

DISKUSIJA

11:30-11:45 PAUZA

11:45-13:15

Franjo Mijatović (Rijeka)

KANTOVO SAPERE AUDE. VRIJEDI LI TO I U PRAKSI?

Milijana Sladojević Maleš (Banja Luka)

O (NE)MOGUĆNOSTI POBUNE – KANT PROTIV HOBSA

Maja Ferenc Kuća (Zadar)

SAPERE AUDE U VRIJEME POSTHUMANIZMA

DISKUSIJA

13:15-13:30 PAUZA

13:30-15:00

Lamija Neimarlija (Sarajevo)

SLOBODA I GRANICE SUDA UKUSA

Miroslav Drinić (Banja Luka)

SEKULARIZACIJA IDEJE TVORCA I REVALORIZACIJA ČULNOSTI

Igor Cvejić (Beograd)

FENOMENOLOŠKA STRUKTURA OSEĆAJA ZADOVOLJSTVA I NEZADOVOLJSTVA U KANTOVOJ FILOZOFIJI

DISKUSIJA

15:00-15:30 ZAKUSKA

Vladimir Milisavljević

Institut društvenih nauka, Beograd

KANT SA FUKOOM: PROSVEĆENOST I ISTORIJSKI A PRIORI

Izlaganje će se baviti Kantovim određenjem prosvećenosti („čovekov izlazak iz stanja samoskrivljene maloletnosti“) u svetlu Fukoove kritike i recepcije Kantove filozofije. Pritom će kao osnova poslužiti poznati pojam „istorijskog a priori“, preko kojeg je Fuko preuzeo u svoj koncept arheologije znanja katakteristične motive Kantove transcendentalne filozofije. U izlaganju će, međutim, biti usvojen pristup koji se razlikuje u odnosu na uobičajeni: umesto kritičkog preispitivanja granica mogućnosti primene kantovskih pojmovnih određenja na Fukoove režime koji upravljaju istorijskom proizvodnjom diskursa („episteme“ ili „diskurzivne formacije“), pokušaću da ukažem na izvesne aspekte Kantove transcendentalne filozofije koji je otvaraju za mogućnost tumačenja u radikalno istorijskoj perspektivi, čime se ona približava Fukoovom istorijskom i filozofskom konceptu. U zaključnom delu izlaganja biće skiciran jedan mogući odgovor na pitanje da li se i sama prosvećenost, odnosno „projekat prosvetiteljstva“ (u smislu koji je zajednički za Kanta i Fukoa), može shvatiti kao svojevrsni apriorni okvir moderne filozofije?

Ključne riječi: Imanuel Kant; Mišel Fuko; istorijsko a priori; prosvetiteljstvo.

POSEBNOSTI HAJDEGEROVOG PRISTUPA RAZUMIJEVANJU TRANSCENDENTALNE UOBRAZILJE

Pokušaji da se transcendentalna uobrazilja iskaže kao centralni temat Kantove teorije saznanja stari su koliko i Kritika čistoga uma. Oni su implicite prisutni i unutar Kantovog sistema – u nedoumicama zatečenim u prvom i drugom izdanja *Kritike...* – i u naknadnim interpretacijama *duha i slova* Kantove filozofije. Ambivalencije vezane za iskazivanje jasne prirode i uloge transcendentalne uobrazilje u procesu sticanja saznanja i/ili *zasnivanja ontologije* neodvojive su od pitanja vezanih za prirodu odnosa transcendentalne uobrazilje i transcendentalne apercepcije, ali i sa njima bitno povezanih pitanja vezanih za prirodu shematskog „suodnosa“ čistih formi čulnosti i kategorija razuma. U izlaganju ću pokušati uputiti na posebnosti Hajdegerovog temporalnog pristupa navedenoj problematici tako što ću ga konfrontirati sa pristupima zatečenim u Fihteovim, Hegelovim i Huserlovim inerpretacijama Kantove kritičke filozofije. Naime, postavimo pitanje jesu li prostor, vrijeme, kategorije i transcendentalna apercepcija svojevrsni integralni modusi shematizma transcendentalne uobrazilje – specifični načini njenog ispoljavanja – ili je transcendentalna uobrazilja spoljašnji, artificijelni, posrednik sheme prostor-vrijeme-kategorije-apercepcija? Je li, onako kako nas na to upućuje Hajdeger, transcendentalna uobrazilja *zajednički korijen čulnosti i razuma* ili taj korijen, jednako kao i sama moć shematizma, i dalje ostaju, onako kako to tvrdi Kant – nedokučivi i prikriveni?

Ključne riječi: transcendentalna uobrazilja; transcendentalna apercepcija; Martin Hajdeger; Imanuel Kant.

Goran Rujević

Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet

KANTOV LOV NA ODBEGLE SILOGIZME

Sistematizacija valjanih formi kategoričkog silogizma je tema kojoj je u okviru tradicionalne logike termina posvećeno dosta pažnje, ali oko koje različiti autori umeju zastupati sasvim nepomirljiva shvatanja. Dobar primer toga su Imanuel Kant i Johan Hajnrih Lambert. U Kantovom tekstu *Lažna suptilnost četiri silogističke figure* i Lambertovom delu *Novi organon*, koji su objavljeni u slično vreme, zatičemo dijametralno suprotne stavove o prirodi i primenljivosti različitih oblika kategoričkog silogizma. Upoređujući ideje ovih filozofa, ispostaviće se da je Kantovo shvatanje znatno bliže originalnim Aristotelovim idejama, ali i da je Kant veoma rezervisan u pogledu mogućnosti da se kroz kategorički silogizam dođe do novih znanja. Sa druge strane, Kant prepoznaje da forme kategoričkog silogizma mogu imati veliku vrednost u demonstrativnim argumentima, ali tu ideju ne razrađuje detaljnije. Koristeći se Kantovim uvidima, pokušaćemo da pokažemo kako se različite figure silogizma mogu upotrebiti u procesu argumentovanja uprkos njihovoj često rigidnoj i restriktivnoj prirodi.

Ključne riječi: Imanuel Kant; Johan Hajnrih Lambert; kategorički silogizam; argumentacija.

KANTOVO SAPERE AUDE. VRIJEDI LI TO I U PRAKSI?

U radu će se poći od temeljne postavke u kojoj mjeri Kantovo *sapere aude* može izdržati praktični test u društvu. Naime, za Kanta se prava bit prosvjetiteljstva temelji na dihotomiji javne i privatne uporabe uma. Pojedince ne karakterizira samo naizmjenični odnos između javne i privatne uporabe uma, nego daleko više funkcionalna odvojenost pojedinačne mogućnosti utjecanja na institucionalne organizacije. Pozivanje na vlastite zahtjeve temelji se u spoznajno normativnoj slici o sebi kao moralnom biću. U kontekstu takvog uređenog i ustaljenog društva više je nego naivno pretpostaviti osnovnu premisu prosvjetiteljstva, naime korištenje vlastitog uma bez instrukcija. Isticanjem slobode mišljenja kao momenta racionalnog i kritičkog promatranja svijeta a priori se isključuje svaka mogućnost koaliranja društvenog instruiranog mišljenja i pojedinačevog moralnog ponašanja. Stoga politička i moralna sloboda kao prostor prosvjetiteljske lozinke „usudi se misliti“ predstavljaju i izvor kritike moralno-pravne slobode mišljenja i njezine (ne)primjenjivosti u praksi.

Ključne riječi: Immanuel Kant; javna i privatna upotreba uma; moralno-pravna sloboda mišljenja.

Milijana Sladojević Maleš

Univerzitet u Banjoj Luci, Filozofski fakultet

O (NE)MOGUĆNOSTI POBUNE – KANT PROTIV HOBSA

U izlaganju se polazi od teksta *O opštoj izreci: to bi u teoriji moglo biti ispravno, ali ne vrijedi u praksi* u kojem Kant sopstvena razmatranja o nemogućnosti prava na pobunu podanika protiv vlasti završava konstatacijom o zastrašujućem Hobsu. U prvom dijelu izlaganja biće ugrubo skicirani problemi i protivrječnosti Kantove безусловne zabrane bilo kojeg oblika nasilne pobune građana, dok će se u drugom dijelu izlaganja nastojati pokazati kako Hobsovi pojmovi neotuđivih prava, neposlušnosti i otpora, ostavljaju mnogo više prostora podanicima u odnosu na apsolutizam suverena nego što se to Kantu činilo.

Ključne riječi: Imanuel Kant; Tomas Hobs; građanska pobuna; politička teorija.

Maja Ferenc Kuća

Sveučilište u Zadru, Filozofski fakultet, Odjel za filozofiju

SAPERE AUDE U VRIJEME POSTHUMANIZMA

Činjenica da se, kao i prijašnje, ova 300-ta obljetnica Kantova rođenja obilježava na svim svjetskim kontinentima, samo dodatno svjedoči u prilog svestremenosti njegove filozofijske misli. Vodeći se svestremenošću Kantove misli, u izlaganju želim ponuditi afirmativan okvir Kantove filozofije, prije svega moralne filozofije za koju smatram da i dalje može ponuditi kvalitetne smjernice za kritičko promišljanje vremena koje biva sve izglednije. Radi se, naravno, o posthumanizmu. S obzirom da jedan takav poduhvat zahtijeva elaboraciju onoga što posthumanizam uopće jest i da to ne može biti spomenuto samo uzgred, plan je podijeliti izlaganje u tri dijela. Prvi dio rada će biti posvećen uvodom u (kritičku) posthumanističku misao, drugi dio rada će analizirati ključne dijelove Kantove moralne filozofije kao što je autonomija, kategorički imperativ i poštovanje osobe kao smjernice u etičkom razmatranju sve brže rastuće tehnologije, a treći dio će afirmirati Kantovu moralnu kritičku filozofiju kao pomoćni alat za prosvjećenost u vrijeme tehnološke invazije.

Ključne riječi: Immanuel Kant; posthumanizam; moralna filozofija; tehnologija.

Lamija Neimarlija

Univerzitet u Sarajevu, Akademija likovnih umjetnosti

SLOBODA I GRANICE SUDA UKUSA

U ovom radu je akcenat na čistom estetskom sudu koji Immanuel Kant naziva sudom ukusa. Cilj rada je sagledati slobodu suda ukusa s obzirom na komunikativnu dimenziju koju mu Kant pripisuje. U prvom dijelu rada je prezentirano Kantovo razumijevanje suda ukusa iz *Kritike moći suđenja*, tačnije, prve knjige u *Kritici moći suđenja* naslovljene "Analitika lijepog". U drugom dijelu rada u fokusu je Kantovo razumijevanje slobode suda ukusa. U nastavku rada je obrazložena komunikativna dimenzija suda ukusa tj. učešće u refleksivnom horizontu zajedničkog smisla prosuditelja. Razmatranje suda ukusa u kontekstu *transcendentalne društvenosti* uvodi nas u posljednje poglavlje u kojem je pokazano da saznanje komunicirano u zajednici, u njegovoj univerzalnoj a ne konkretnoj formi, uvjetuje slobodu suda ukusa.

Ključne riječi: sud ukusa; sloboda; komunikacija; transcendentalna društvenost; saznanje, razum; uobrazilja (imaginacija); subjektivno; univerzalno.

Miroslav Drinić

Univerzitet u Banjoj Luci, Filozofski fakultet

SEKULARIZACIJA IDEJE TVORCA I REVALORIZACIJA ČULNOSTI

Ako je ljepota samo privid, čulna manifestacija neke istine, onda je jasno njena istinska cijena počiva negdje drugdje, a ne u njoj samoj. To je krst svekolikog klasicizma, jer ako kompozicija ili slika vrijede zbog plemenitosti predmeta koji predstavljaju, ako u tome mora da vlada istina, da li je onda umjetnost osuđena na podređeno mjesto unutar sfere kulture? Takav je, posredno, bio zalag sticanja autonomije čulnosti u odnosu na teorijsku i praktičnu stranu razumskog. Potvrda takve autonomije će dozvoliti Kantu da nadmaši okvire klasicizma i zasnuje temelje estetike u kojoj će po prvi put ljepota dobiti sopstveno postojanje, prestajući da bude odraz neke suštine koja bi joj, izvan nje, davala autentično značenje. Ovaj neviđeni preokret platonizma, kao potvrda autonomije čulnog i u tom kontekstu implicira postojanje sfere čisto ljudskog, koje izmiče svakom božanskom zakonodavstvu.

Ključne riječi: Imanuel Kant; ljepota; čulnost; autonomija čulnog.

Igor Cvejić

Univerzitet u Beogradu, Institut za filozofiju i društvenu teoriju

FENOMENOLOŠKA STRUKTURA OSEĆAJA ZADOVOLJSTVA I NEZADOVOLJSTVA U KANTOVOJ FILOZOFIJI

U izlaganju autor će pokušati da oslika Kantovo shvatanje osećaja zadovoljstva i nezadovoljstva. Naglasak će biti stavljen na fenomenološka strukturalna pitanja: na koji način su osećaji vrsta svesti i na koji način Kant razumeva specifičnu intencionalnost koja je vezana za osećaj zadovoljstva i nezadovoljstva. Biće razmatrane ustaljene interpretacije: da se osećaji mogu objasniti samo kauzalno (Gajer) i da osećaj treba shvatiti kao predstave višeg reda (Zakert). U izlaganju će se braniti modifikovana verzija prema kojoj osećaji nisu stanja višeg reda, nego načini na koji smo svesni drugih predstava ili sveta oko nas na emotivan način, i da u skladu sa tim osećaj ima specifičnu intencionalnu strukturu.

Ključne riječi: Imanuel Kant; zadovoljstvo i nezadovoljstvo; osećaji; intencionalno.

NAUČNO-PROGRAMSKI ODBOR

Doc. dr Milijana Sladojević Maleš

Doc. dr Saša Laketa

mr Miroslav Galić

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
UNIVERSITY OF BANJA LUKA
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
FACULTY OF PHILOSOPHY

UNIVERZITET U BANJOJ LUCI

FILOZOFSKI FAKULTET

KATEDRA ZA FILOZOFIJU

Bulevar vojvode Petra Bojovića 1a

78000 Banja Luka